

341.18:341.323.1:001.83(4)

ÚLOHA NATO VE VĚDECKÉ SPOLUPRÁCI VE STŘEDNÍ EVROPĚ

Mjr. doc. MUDr. Jiří BERAN, CSc., kpt. doc. MUDr. Roman PRYMULA, CSc.
Vojenská lékařská akademie J. E. Purkyně, Hradec Králové
(rektor: plk. prof. MUDr. J. Fusek, DrSc.)

Ve dnech 31. května až 3. června 1995 se v Praze v prostorách Ministerstva obrany České republiky uskutečnilo mezinárodní sympozium "The Role of NATO in Scientific Cooperation in Central Europe". Pořadatelem této významné akce byla Česká republika, její přípravu a průběh společně zajišťoval Vládní výbor pro vědu a technologie České republiky za řízení ministra vlády Igora Němce, Akademie věd České republiky pod vedením prof. Zahradníka a Armáda České republiky, která byla zaštitěna ministrem obrany ČR dr. Vilémem Holánem.

Myšlenka zorganizovat toto sympozium vznikla v průběhu první návštěvy náměstka generálního tajemníka Severoatlantické aliance pro vědu a životní prostředí v České republice. Během návštěvy v říjnu roku 1994 pan náměstek Jean Maria Cadiou navštívil Ministerstvo obrany ČR, Vojenskou lékařskou akademii JEP v Hradci Králové a Akademii věd České republiky. Při rozhovorech mezi dr. Cadiou a prof. Zahradníkem bylo navrženo, aby se toto sympozium uskutečnilo v roce 1995 v Praze.

Vlastní jednání konference proběhlo ve dnech 1. a 2. června 1995 v přednáškovém sále Ministerstva obrany v Praze Na Valech.

První den konference - 1. 6. 1995

První den byl věnován strategii a politice ve vědě organizované prostřednictvím NATO s vyhodnocením všech dosavadních zkušeností. Na počátku jednání byli účastníci konference osloveni profesorem Zahradníkem, ministrem obrany ČR, dr. Cadiou a zprostředkovaně i prezidentem ČR Václavem Havlem.

Poté měla konference již ryze pracovní charakter. V prvním příspěvku dr. Rambaut seznámil přítomné s prioritními oblastmi ve vědecké spolupráci pro rok 1995 mezi stálými členy NATO a kooperujícími partnery. Jasně bylo deklarováno, že do této vědecké spolupráce se mohou přihlásit jak civilní instituce (státní i nestátní), tak instituce vojenské formou volné soutěže, resp. přesným grantovým systémem.

Prioritní oblasti pro rok 1995 tvoří:

1. Odzbrojovací technologie

V této oblasti jsou řešeny vědecké otázky spojené s jaderným, chemickým, biologickým a konvenčním odzbrojováním a omezováním dalšího vývoje v oblasti daných zbraňových systémů. Jednou z podmínek je dodržení kompletní destrukce a

případné konverze těchto zařízení v civilu a tím zajištění efektivity procesu a samozřejmě zachování stejné kvality životního prostředí při likvidaci těchto zbraní.

2. Udržení bezpečnosti a kvality životního prostředí

Problémy spojené s životním prostředím a zachováním ochrany životního prostředí zahrnují problematiku kontaminace vojenských oblastí, regionálních problémů životního prostředí, přírodních a umělých katastrof a účinných čistících technologií použitelných v různých oblastech zájmů.

3. Práce v počítačových sítích

Tato oblast je velmi využívána a finanční prostředky je možno získávat pro celou šíři řešených problémů. Hlavním cílem tohoto prioritního programu je umožnit pro kooperující zemi a její výzkumné týmy komunikaci prostřednictvím počítačové sítě se zeměmi, které jsou sdruženy pod hlavičkou NATO. Prostřednictvím těchto grantů může dojít k vytváření počítačových sítí, resp. jejich infrastruktury v jednotlivých výzkumných oblastech.

4. Politika v oblasti vědy a technologií

Zahrnuje v sobě přenos a inovaci řízení, udržení intelektového potenciálu a přenos poznatků z vědy do obranného průmyslu.

5. Špičkové technologie

Zahrnují v sobě především informační vědy, špičkové technologie v oblasti využívání energie a náhrady klasických zdrojů energie nenukleárními zdroji.

Mechanismy podpory

Všechny tyto prioritní oblasti byly detailně popsány v informačním letáku, který byl na konferenci k dispozici. Mají následující strukturu: úvod k dané prioritní oblasti, cíle a oblasti zájmů, možnosti přihlášení, mechanismy podpory a přihlašovací procedury.

Dr. Rambaut dále ve svém vystoupení poukázal na mechanismy podpory těchto prioritních oblastí:

1. Spolupracující výzkumné granty (Collaborative Research Grants - CRGs)

Tyto spolupracující granty představují ideální příležitost zahájit spolupráci mezi dvěma nebo

třemi výzkumnými skupinami v různých zemích a umožňují starším vědcům nebo vedoucím výzkumných skupin z každého výzkumného týmu rozvoj společného výzkumu v průběhu jednoho roku. Tento typ podpory je dotován přibližně částkou 6000 dolarů na jeden rok, přičemž maximální denní náklady na jednu osobu nesmějí přesáhnout 100 dolarů. Předpokládá se, že délka výměnného pobytu nepřesáhne dva měsíce.

2. Spojené granty (*Linkage Grants - LGs*)

Můžeme je odlišit od spolupracujících výzkumných grantů v zásadě v počtu lidí, kterým je umožněn pobyt v zahraničním týmu a podle délky, po kterou je tato spolupráce financována. Suma, která bývá přidělována je 25 000 dolarů, přičemž je možné, aby se cesty do zahraničí zúčastnily tři až čtyři osoby. Délka pobytu by neměla přesáhnout dva měsíce. Průměrná platba na jeden den je maximálně 100 dolarů.

3. Pracovní setkání v oblasti vyspělého výzkumu (*Advanced Research Workshops ARWs*)

Tato podpora umožňuje výměnu zkušeností na pracovním semináři trvajícím 2 až 5 dní s 20 až 50 účastníky. Zde je nutné, aby opět spolupracovaly jak tzv. CP země, což je zkratka pro Cooperating partner, tak členské země NATO. Je určován ředitel tohoto programu a jeho zástupce. Ředitel bývá většinou z členské země NATO a zástupce z organizující instituce kooperující země.

4. Vyspělá studia (*Advanced Study Institutes - ASIs*)

Jsou určena především pro mladé vědce v doktorandském studiu. Většinou je kurs organizován tak, že zde působí 12-15 lektorů a 60-80 studentů. Výuka probíhá v malých skupinách a délka kursu je minimálně 14 dní.

5. Návštěvy odborníků (*Expert Visits - EVs*)

Jsou umožňovány jak odborníkům ze zemí bývalé východní a střední Evropy do výzkumných institucí v členských zemích NATO, tak i obráceně. Tímto způsobem jsou realizovány návštěvy západních odborníků v kooperujících zemích.

Po tomto vystoupení doktora Rambauta vystupovali se svými referáty zástupci jak členských zemí NATO, tak zemí bývalé východní a střední Evropy, kteří hodnotili dosavadní spolupráci v prioritních oblastech, která byla realizována konkrétním mechanismem podpory.

Druhý den konference - 2. 6. 1995

Další den konference byla jednání věnována zemím bývalého východního bloku, které měly v několika referátech informovat účastníky konference o tom, co se jim prozatím ve spolupráci ve vědě, výzkumu a technologiích od doby porážky komunismu v jejich zemích podařilo. V každé de-

legaci byl zástupce vlády, zástupce akademie věd, zástupce vysokého školství, popř. výzkumných institucí. České republice byl vymezen časový prostor 2. června pozdě odpoledne. Nejprve vystoupil docent Syka jako představitel Vládního výboru pro vědu a technologie ČR, poté představil Akademii věd ČR profesor Niederle, dále vystoupil zástupce Sdružení vědeckých institucí a po jeho vystoupení referoval rektor Masarykovy Univerzity v Brně profesor Schmidt o vědě a technologiích na vysokých školách České republiky. Na závěr byly předneseny dva referáty vojenských institucí. Vojenskou akademii v Brně představil její rektor plk. doc. ing. Jiří Moc a za Vojenskou lékařskou akademii a vojenské lékařské a farmaceutické vědy přednesl referát prorektor pro vědeckou činnost VLA JEP mjr. doc. MUDr. Jiří Beran, CSc.

Referát VLA JEP

Doc. Beran v krátkosti představil VLA JEP s jejími cíli a úkoly. Předložil také cíle vojenského lékařského a farmaceutického výzkumu, poukázal na multizdrojovost financování ve vědě, předložil možnosti kooperace, dosavadní zkušenosti ze zahraniční spolupráce a hlavní řešené projekty.

V závěrečné části se pak zmínil o důležitých problémech, které by mohly vznikat nebo již vznikají při spolupráci se zeměmi sdruženými v NATO na základě krátkých zkušeností pracovníků Vojenské lékařské akademie JEP.

Prvním problémem byla malá nebo pozdní informovanost o prioritních oblastech NATO ve vědě a o možnostech získání finanční podpory. Tento problém byl již v průběhu jednání semináře prakticky odstraněn.

Druhým problémem je udržení mladých vědeckých pracovníků ve výzkumných institucích. Návrh VLA JEP, aby byli tito začínající vědci vysíláni do západních zemí a učili se metodice výzkumu, se setkal s pozitivním ohlasem. V této souvislosti se hovořilo také o nutnosti vést mladé vědce k osobní zodpovědnosti. Toho lze docílit, např. umožníme-li mladému vědci vedení alespoň malého výzkumného týmu hned od začátku jeho kariéry.

Třetím problémem bylo pomalé plnění zákona č. 300/92 Sb., o vytváření institucí pro volnou soutěž ve vědecké spolupráci a získávání prostředků na vědu v jednotlivých resortech; neschopnost Ministerstva obrany ČR přenést jednoduchým způsobem finanční prostředky z grantové agentury přímo k řešiteli. Zde je problémů podstatně více, ale nejsou již tak závažné.

Závěr konference

Na závěr konference vystoupil dr. Cadiou, který shrnul výsledky konference do několika bodů:

1. Odstraňovat ze spolupráce mezi členskými zeměmi NATO a zeměmi kooperujícími (CP) byrokratické postupy.
2. Úspěšné spolupráci je nutno dát více publicity ve veřejných sdělovacích prostředcích.
3. Více se orientovat na spolupráci výzkumných center s průmyslem.
4. Dát větší flexibilitu rozhodování, do které oblasti přidělit finanční prostředky.
5. Dále vylepšovat spojení prostřednictvím komunikačních databází, faxů a e-mailu.
6. Položit důraz na Linkage Grants.
7. Výsledky z výzkumu podporovaného granty NATO více publikovat v odborné literatuře.

Co říci na závěr k možnému přijetí České republiky za právoplatného člena Severoatlantické aliance. Když bychom chtěli hodnotit vstup do této aliance z hlediska spolupráce ve vědě, výzkumu a technologiích, musely by jak civilní instituce (Akademie věd, vysoké školy, Sdružení výzkumných institucí), tak i vojenské instituce (vojenské vysoké školy a armádní výzkumná centra) pracovat podle několika základních principů:

1. Volná soutěž o finanční prostředky na vědecké projekty bez ohledu na to, kdo je zřizovatelem dané instituce.

2. Multizdrojovost ve financování projektů vědecké práce.
3. Přihlášení se k prioritním oblastem výzkumu tak, jak jej mají schváleny země Severoatlantické aliance.
4. Úzká vazba mezi civilními a vojenskými institucemi v jednotlivých zemích spolupracujících s NATO, ale i mimo tyto země. Tzn. přímé vazby do zahraničí, do členských zemí NATO.
5. Propojení vědy a vysokého školství v rámci vzájemné participace na vědeckých projektech.
6. Vyváženost ve financování projektů základního a aplikovaného výzkumu.
7. Mezioborová spolupráce při řešení vědeckých úkolů.

Myslíme si, že tyto základní požadavky pro budoucí vstup do této aliance jsou z hlediska vědy, výzkumu a vývoje technologií téměř splněny. Je třeba ještě některé drobnosti dotáhnout, ale myslíme si, že celkově výzkumným institucím v České republice téměř nic nebrání v tom, aby mohly v rámci NATO běžně konkurovat při získávání prostředků na vědu, výzkum a technologie obdobným institucím v západním světě.

Do redakce došlo 11. 8. 1995